פרק י"ב

שוהים בלתי חוקיים

פרק י"ב

שוהים בלתי חוקיים*

12.1 כללי

מאז תחילת שנות האלפיים מתמודדת מדינת ישראל עם תופעת השהייה הבלתי חוקית של אזרחים זרים. תופעה זו מורכבת בעיקר משתי קבוצות שונות:

הקבוצה הראשונה כוללת זרים שנכנסו לישראל כדין באמצעות אשרת ביקור, עבודה או אשרה אחרת, אך נותרו בישראל לאחר שפג תוקפה של האשרה שניתנה להם ("שוהים בשהיית יתר"). קבוצה זו כוללת הן תיירים והן עובדים זרים שלא יצאו מן הארץ עם סיום תקופת שהייתם המותרת.

הקבוצה השנייה כוללת מי שנכנסו לישראל שלא דרך מעבר גבול מוסדר, בעיקר דרך הגבול עם מצרים[1] ולאחרונה גם דרך ירדן. בהתאם להגדרת חוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט), התשי"ד–1954, מכונים אנשים אלה "מסתננים". הגל הראשון והעיקרי הגיע לישראל בשנים 2006–2013, כאשר גל ההסתננות דרך הגבול הדרומי הגיע לשיאו. בשנים האחרונות דווח גם על כניסות בלתי מורשות דרך גבולה המזרחי של ישראל. היקפן ומאפייניהן שונים באופן מהותי מגל ההסתננות רחב ההיקף דרך גבול ישראל–מצרים בשנים 2006–2013.

---

* פרק זה נכתב על ידי עו"ד ד"ר אביר ג'יריס ועו"ד יצחק לניאדו.

[1] ראו למשל, ערר (כניסה לישראל, י־ם) 1010/14 **מסגנה נ' משרד הפנים – רשות האוכלוסין וההגירה** (4.9.2016) (להלן: "ערר **מסגנה**").

12.1.1 שוהים בלתי חוקיים אשר נכנסו לישראל באופן חוקי

הסוג הראשון, כלומר אלו שנכנסו באופן חוקי ושוהים בישראל שהיית יתר, כולל על פי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה מחודש דצמבר 2025 כ־25,000 תיירים.[2]

קבוצת השוהים בשהיית יתר היא כיום הקבוצה הגדולה ביותר של השוהים הבלתי חוקיים בישראל. מדובר באנשים שנכנסו לישראל כדין אך לא יצאו ממנה עם פקיעת אשרת הכניסה או העבודה שניתנה להם.

יש לשים לב כי בשנים האחרונות חלו שינויים משמעותיים בהרכב אוכלוסיית השוהים בשהיית יתר. בין היתר, מלחמת רוסיה–אוקראינה, ההסדרים ההומניטריים שנקבעו בעקבותיה, וכן השינויים במדיניות הכניסה לישראל כלפי אזרחי מדינות שונות, השפיעו באופן משמעותי על היקף הכניסות, היציאות והבקשות למעמד בישראל.

12.1.2 מסתננים – שוהים בלתי חוקיים אשר נכנסו לישראל שלא דרך מעברי הגבול

מאז תחילת שנות האלפים הסתננו לישראל, באופן בלתי חוקי, דרך הגבול רבבות בני אדם, חלקם הארי נתיני מדינות אפריקה. אנשים אלה מוגדרים בחוק "**מסתננים**".

על פי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה מספרם של המסתננים בדצמבר 2025 עמד על 17,828, כאשר מעל 75% מהמסתננים הם אזרחי אריתריאה,

---

[2] רשות האוכלוסין וההגירה "נתוני זרים בישראל – מהדורה מסכמת לשנת 2025" (מאי 2026).

ו־10% אזרחי סודאן.[3] מדובר במסתננים הרשומים במערכות הרשות, בהתאם להגדרות הדו"ח שפרסמה רשות האוכלוסין וההגירה.

חלק ניכר מהשוהים הבלתי חוקיים עושים זאת מתוך רצון לשפר את מצבם הכלכלי והחברתי. אלו הם בפועל **מחפשי עבודה** אשר מעוניינים לשדרג את מצבם הכלכלי.

רובם המכריע של המסתננים הנמצאים כיום בישראל הם אזרחי אריתריאה וסודאן שנכנסו לישראל בשנים 2006–2013 דרך הגבול עם מצרים. מאז השלמת המכשול בגבול ישראל–מצרים בשנת 2013[4] כמעט שנפסקה ההסתננות הבלתי חוקית בדרך זו, ומספר הנכנסים החדשים מדי שנה הוא זניח.

נכון לשנים 2025–2026, אוכלוסיית המסתננים ומבקשי המקלט בישראל (רובם המכריע אזרחי אריתריאה ומיעוטם אזרחי סודאן) קטנה באופן ניכר בהשוואה לשיאי התופעה בעשור הקודם. זאת עקב יציאה מרצון, קבלת מעמד במקרים מסוימים, עזיבה למדינות אחרות, וכן פטירות ושינויים דמוגרפיים. עם זאת, יש להבחין בין מספר המסתננים הרשומים במערכות הרשות, מספר מבקשי המקלט הפעילים ומספר הבקשות החדשות המוגשות בכל שנה.

תופעת ההסתננות כפי שהייתה מוכרת בראשית העשור הקודם אינה עוד אתגר של חדירה המונית דרך גבול מצרים. כיום עיקר האתגר של רשויות המדינה מתמקד בניהול מעמדם של מבקשי המקלט והאוכלוסייה שנותרה בישראל, בטיפול בבקשות המקלט הפרטניות, באכיפת דיני ההגירה ובהרחקת שוהים בלתי חוקיים כאשר הדבר אפשרי מבחינה משפטית ומעשית.

---

[3] לעיל ה"ש 2.

[4] החלטה 1506 של הממשלה ה־32 "הקמת מכשול בגבול המערבי של ישראל – המשך דיון" (14.3.2010); החלטה 3336 "הקמת מתקן משמורת לשהייתם של המסתננים ובלימת ההסתננות הבלתי־חוקית לישראל" (11.12.2011); להרחבה ראו גם גלעד נתן **התמודדות המדינה עם מסתננים ומבקשי מקלט הנכנסים לישראל מגבול מצרים והטיפול בהם** (הכנסת, מרכז מידע ומחקר, 2011).

12.2 אמנת האו"ם בדבר מעמדם של הפליטים

מדינות רבות חתומות על אמנת האו"ם בדבר מעמדם של הפליטים משנת 1951 אשר נכנסה לתוקף בשנת 1954,[5] וכן הפרוטוקול המשלים לה משנת 1967. האמנה קובעת כי פליט הוא מי שגורש או נמלט מביתו או מארצו בשל פחד מבוסס להיות נרדף מטעמי גזע, דת, אזרחות, השתייכות לקיבוץ חברתי מסוים או השקפה מדינית מסוימת, ואינו יכול להיזקק להגנתה של אותה מדינה או אינו רוצה בכך בגלל אותו פחד.[6]

על פי אמנת הפליטים, מי שהוכר כפליט זכאי לזכויות בתחומים שונים, ואסור לגרשו בכוח למדינות שבהן נשקפת סכנה לחייו או לחירותו מהטעמים האמורים.

על פי דו"ח Global Trends 2025 של נציבות האו"ם לפליטים (UNHCR)[7] נכון לסוף שנת 2025 היו ברחבי העולם כ־41.6 מיליון פליטים. מתוך כלל זה, כ־27 מיליון היו פליטים שבאחריות UNHCR, כ־6 מיליון היו פליטים פלסטינים שבאחריות אונר"א (UNRWA), וכן כ־1.5 מיליון בני אדם במצב דמוי־פליטות וכ־7.2 מיליון בני אדם הזקוקים להגנה בין־לאומית. נוסף עליהם היו ברחבי העולם כ־9 מיליון מבקשי מקלט וכ־68.7 מיליון עקורים פנימיים (Internally Displaced Persons – IDP).

---

5 אמנה בדבר מעמדם של פליטים, כ"א 3, 5 (להלן: "אמנת הפליטים").

6 סעיף 1 לאמנת הפליטים.

7 דו"ח Global Trends 2025 - https://www.unhcr.org/global-trends

12.2.1 מדיניות ישראל כלפי פליטים

מדינת ישראל אשררה את אמנת הפליטים בשנת 1954, ואת הוראות הפרוטוקול המשלים לה בשנת 1968,[8] אך עם זאת הוראות האמנה לא עוגנו בחוק מקלט ייעודי. במקום זאת התפתחה בישראל מערכת מינהלית לבחינת בקשות למקלט מדיני, המופעלת כיום בעיקר באמצעות יחידת הטיפול במבקשי מקלט (RSD) ברשות האוכלוסין וההגירה, בהתאם לנוהל מס׳ 5.2.0012, "נוהל הטיפול במבקשי מקלט מדיני בישראל", לצד חוק הכניסה לישראל וההלכות שנקבעו בפסיקה. נכון לאוגוסט 2026, הנוסח המפורסם של הנוהל הוא מהדורה 11, מיום 15.10.2024.[9]

12.2.1.1 הגנה פרטנית

כדי לזכות בהגנה הפרטנית, על מבקש המקלט להוכיח ביחס אליו את קיומם של היסודות הקבועים בהגדרת פליט,[10] כפי שנקבע באמנת הפליטים:

א. קיומו של פחד מבוסס היטב מפני רדיפה;

ב. הטעם לרדיפה ומקורה הם בעילה אחת או יותר מ"עילות האמנה". עילות אלו הן "רשימה סגורה" הקבועה בסעיף A1(2) לאמנה, דהיינו על רקע גזע, דת, אזרחות או לאום, השתייכות לקבוצה חברתית מסוימת, השקפה מדינית או דעה פוליטית;

ג. הימצאות מבקש המקלט מחוץ למדינתו בשל אותו פחד;

---

[8] אמנת הפליטים והפרוטוקול בדבר מעמדם של פליטים, כ"א 23, 960.

[9] נוהל מס' 5.2.0012, "נוהל הטיפול במבקשי מקלט מדיני בישראל": https://www.gov.il/BlobFolder/policy/handling_political_asylum_seekers_in_israel/he/5.2.0012.pdf

[10] עע"מ 1440/13 **צ'ימה נ' מדינת ישראל – משרד הפנים**, פסקה 17 (7.8.2013).

ד. היעדר יכולת, או חוסר רצון מצד מבקש המקלט, לזכות להגנתה של מדינתו בשל הפחד האמור.

בחינת בקשת המקלט נעשית באופן פרטני על ידי יחידת הטיפול במבקשי מקלט (RSD Unit) ברשות האוכלוסין וההגירה, בהתאם לנוהל הטיפול במבקשי מקלט מדיני בישראל ולהוראות הדין והפסיקה. בחינת הבקשה מתחשבת במכלול נסיבותיו של המבקש ובמידע העדכני על מדינת המוצא. בהערכת הגרסה יש ליתן משקל גם למאפייני פגיעות ולטראומה, מקום שהם רלוונטיים ליכולת למסור גרסה מלאה, סדורה ועקבית. נוהל המקלט העדכני כולל הוראות שנועדו לאפשר טיפול רגיש במבקשים פגיעים ובנסיבות מיוחדות.

12.2.1.2 הגנה קבוצתית/אי הרחקה

העיקרון המנחה במתן הגנה קבוצתית הוא עיקרון אי־ההחזרה אשר מהווה את לב אמנת הפליטים, הוא חלק בלתי נפרד מהמשפט הבין־לאומי המנהגי. עיקרון זה מחייב את המדינות שהן צד לאמנת הפליטים, והוא מוכר גם כעיקרון בעל מעמד במשפט הבין־לאומי המנהגי. לפי העיקרון, לא יגורשו ולא יוחזרו פליטים אל גבולות הארצות שבהן חייהם או חירותם בסכנה מהטעמים המפורטים באמנת הפליטים.[11]

בג"ץ קבע זה מכבר כי עיקרון אי־ההחזרה הוא נגזרת של זכות היסוד לחיים המעוגנת בחוק־יסוד: כבוד האדם וחירותו.[12]

הגנה זו, כשמה כן היא, היא זמנית וכללית, ובדרך כלל ניתנת לקבוצות, בלי שנבדקת זכאות פרטנית. מדיניות זו נועדה לסייע למדינה כאשר יש הצפה של

---

[11] סעיף 33 לאמנת הפליטים; בג"ץ 5190/94 **קאדם אל טאיי נ' שר הפנים**, פ"ד מט(3) 843 (1995) (להלן: "עניין **קאדם אל טאיי**").

[12] עניין **קאדם אל טאיי**, שם.

מבקשי מקלט, וכאשר המדינה סבורה שיש מקום לפתרון בין־לאומי, כגון חלוקת אחריות בין המדינות השונות שקולטות מבקשי מקלט.[13]

הגנה זו ניתנת גם במקרים שבהם קיימת טענה טובה לזכאות למעמד פליט, והיא אינה נמנית עם חמש עילות הרדיפה המנויות באמנה.[14]

נכון ליולי 2026, מדינת ישראל ממשיכה להימנע, ככלל, מהרחקתם של מרבית אזרחי אריתריאה, וזאת בשל המצב השורר במדינה והקשיים הכרוכים בהשבתם. לעומת זאת, ההגנה הקבוצתית שניתנה בעבר לאזרחי דרום סודאן ולחלק מאזרחי חוף השנהב בוטלה לאחר שהמדינה סברה כי חל שינוי בנסיבות במדינות אלה, והרחקתם התאפשרה בכפוף לבחינה פרטנית[15].

מדינת ישראל אינה נוהגת להכיר באופן רשמי בקיומה של "הגנה קבוצתית" במובן המשפטי, אלא מעניקה בפועל רישיונות ישיבה זמניים לפי סעיף 2(א)(5) לחוק הכניסה לישראל, התשי"ב–1952, ומעכבת את ההרחקה של קבוצות אוכלוסייה מסוימות כל עוד מתקיימת מניעה מעשית או משפטית להשיבן למדינת מוצאן. יש להבחין בין הכרה פרטנית באדם כפליט בהתאם לתנאי אמנת הפליטים לבין מדיניות של אי־הרחקה או הגנה זמנית. הכרה כפליט מחייבת הוכחת התנאים הקבועים באמנה, ובכללם זיקה בין החשש המבוסס מפני רדיפה לבין אחת מעילות האמנה. לעומת זאת, מניעה מהרחקה עשויה להתקיים גם מקום שבו לא הוכחה זכאות למעמד פליט, אך קיימת מניעה משפטית או מעשית להשבת האדם למדינת מוצאו. אין בעצם החלתה של מדיניות אי־הרחקה כדי להקנות מעמד של פליט.

---

13 ערר **מסגנה**, לעיל ה"ש **Error! Bookmark not defined.**; עע"ם 8908/11 **נסנט ארגיי אספו נ' משרד הפנים** (17.7.2017) (להלן: "עניין **אספו**").

14 עניין **אספו**, שם.

15 ערר **מסגנה**, לעיל ה"ש **Error! Bookmark not defined.**.

12.2.2 התמודדותה של מדינת ישראל עם תופעת ההסתננות

כחלק מהתמודדותה של מדינת ישראל עם תופעת ההסתננות דרך גבול מצרים וגבול ירדן, ננקטו לאורך השנים מספר צעדים מדיניים, משפטיים ופיזיים.

בשלבים הראשונים להתפתחות התופעה, ניסתה מדינת ישראל להרחיק מסתננים שנכנסו לשטחה ולהשיבם למצרים, בהתאם להבנות שהיו קיימות באותה עת בין המדינות. מדיניות זו השתנתה נוכח המצב הביטחוני והמדיני במצרים, ובשל הקושי להבטיח כי המורחקים לא ייחשפו לסכנה או להפרת זכויותיהם[16].

אמצעי נוסף שנעשה בו שימוש היה החזקתם של מסתננים במשמורת מכוח חוק הכניסה לישראל, התשי"ב–1952. עם זאת, נמצא כי כלי זה מוגבל ביכולתו לתת מענה לתופעה רחבת היקף, בין היתר משום שהחוק אינו מאפשר, ככלל, החזקה ממושכת של אדם במשמורת כאשר לא ניתן לבצע את הרחקתו בפועל[17].

נוכח העלייה המשמעותית במספר הנכנסים דרך גבול מצרים, ובפרט בשנים 2012–2007, נקטה מדינת ישראל צעדים נוספים, ובהם הקמת מכשול בגבול הדרומי, חקיקה ייעודית למניעת הסתננות, הקמת מתקני שהייה ונקיטת צעדים לעידוד יציאה מרצון מישראל.

12.2.2.1 בניית המכשול בגבול ישראל-מצרים

עד לשנת 2012 הצליחו לחדור לישראל כ־65,000 מסתננים.[18] כניסיון לבלום את כניסתם של עשרות אלפי מסתננים מאפריקה לשטח ישראל, וכדי למנוע

---

16 בג"ץ 7302/07 **מוקד סיוע לעובדים זרים נ' שר הביטחון** (7.7.2011); בג"ץ 8665/14 **טשומה נגה דסטה נ' הכנסת** (11.8.2015) (להלן: "עניין **דסטה**").

17 עניין **דסטה**, שם.

18 רשות האוכלוסין וההגירה "נתוני זרים בישראל – רבעון ראשון – שנת 2017" (מהדורה 1/2017, אפריל 2017).

התקפת טרור, החליטה בשנת 2010 ממשלת ישראל להקים מכשול קרקעי בגבול הדרומי של מדינת ישראל, לאורך הגבול היבשתי עם מצרים. בדצמבר 2013 השלימה מדינת ישראל את בנייתו של מכשול קרקעי באורך של 241 ק"מ לאורך הגבול עם מצרים. מכשול זה הצליח למנוע, כמעט לחלוטין, את כניסתם של המסתננים לישראל. לפי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה, נכון לסוף שנת 2025 שהו בישראל 17,828 מסתננים הרשומים במערכות הרשות (ללא מי שקיבלו מעמד בישראל וללא ילדים שנולדו בישראל לאוכלוסייה זו). רובם המכריע הם אזרחי אריתריאה וסודאן, שלגביהם מתקיימת לאורך השנים מדיניות של אי־הרחקה נוכח המצב במדינות מוצאם והקשיים המעשיים בביצוע הרחקה .

יש להביא בחשבון כי נתוני הרשויות מבוססים על מידע מנהלי ואינם כוללים בהכרח את כלל האוכלוסייה הרלוונטית, כגון מי שאינם רשומים עוד כמסתננים לאחר קבלת מעמד בישראל או ילדים שנולדו בישראל להורים מקבוצה זו. לפיכך, הנתונים משמשים בעיקר כאינדיקציה למגמות ולסדרי הגודל של התופעה.

12.2.2.2 חוק למניעת הסתננות

החוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט), התשי"ד–1954 נחקק כניסיון להתמודד עם הסתננותם של פלסטינים לישראל.[19]

בשנים האחרונות, נוכח התגברות תופעת ההסתננות לישראל, נקבעו הסדרים מחמירים כלפי המסתננים. ההסדר החדש והמחמיר הראשון בא לידי ביטוי בתיקון מס' 3 לחוק למניעת הסתננות משנת 2012.[20] בתיקון זה נקבעה בסעיף 30א לחוק הוראת שעה המתירה, בין היתר, להחזיק מסתננים במשמורת לתקופה של עד שלוש שנים, תוך קביעת עילות נוקשות לשחרור ממשמורת.

---

[19] פרוטוקול ישיבה מס' 336 של הכנסת ה־2 (16.12.1953).

[20] חוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט) (תיקון מס' 3 והוראת שעה), התשע"ב–2012.

תיקון זה נפסל פה־אחד על ידי שופטי בג"ץ בשנת 2013 בנימוק שהחוק אינו חוקתי, וסותר את חוק־יסוד: כבוד האדם וחירותו.[21]

בעקבות פסיקת בג"ץ, חוקקה הכנסת את החוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט) (תיקון מס' 4 והוראת שעה), התשע"ד–2013, והקלה בתנאי התיקון הקודם. חוק זה נחקק גם הוא כהוראת שעה, ובסעיף 30א לחוק נקבע כי התקופה המרבית להחזקה במשמורת תקוצר לשנה. לצד זאת הסדיר החוק את הקמתו של מרכז שהייה למסתננים והסמיך את ממונה ביקורת הגבולות להעביר אליו כל מסתנן שקיים קושי מכל סוג שהוא בהרחקתו מישראל. בחסות חוק זה הוקם מתקן "חולות" שבנגב כמרכז שהייה למסתננים שאִפְשֵׁר את החזקתם של אזרחי אריתריאה וסודאן.[22]

תיקון לחוק זה נפסל גם הוא על ידי בג"ץ מהטעם שאינו חוקתי, וחלק מסעיפיו בוטלו.[23]

בשנת 2014, אישרה הכנסת את החוק למניעת הסתננות ולהבטחת יציאתם של מסתננים מישראל (תיקוני חקיקה והוראות שעה), התשע"ה–2014, וקבעה הוראת שעה נוספת שבאה להתמודד עם הליקויים שמצא בג"ץ בחקיקה הקודמת. על פי החוק, תקוצר תקופת הכליאה של "מסתננים" חדשים לשלושה חודשים בכלא, ולאחר מכן יועברו למתקן הכליאה "חולות". נקבע כי משך הכליאה המרבי ב"חולות" יהיה עד 18 חודשים.

כמו כן נכלל בחוק הסדר שנועד לעודד את יציאתם מרצון של המסתננים מישראל. בהתאם להסדר המקורי, 20 אחוז משכרו של עובד מסתנן נוכו משכרו והופקדו בקרן פיקדון, ובנוסף הפקיד המעסיק 16 אחוז נוספים משכרו לקרן זו, כך שסך ההפקדה עמד על 36 אחוז משכרו של העובד.

---

[21] בג"ץ 7146/12 **נג'ט סרג' אדם נ' הכנסת** (16.9.2013); אילן ליאור "בג"ץ פסל את התיקון לחוק המסתננים וקבע כי אינו חוקתי", **הארץ** 16.9.2013.

[22] עניין **דסטה**, לעיל ה"ש 16.

[23] בג"ץ 7385/13 **איתן – מדיניות הגירה ישראלית נ' ממשלת ישראל** (22.9.2014).

גם נגד חקיקה זו הוגשה עתירה לבג"ץ אשר פסק, בין היתר, כי משך התקופה המרבית להחזקה במרכז השהייה תעמוד על 12 חודשים.[24]

בחודש מרץ 2017 עתרו שבעה מבקשי מקלט ושישה ארגוני זכויות אדם, לבג"ץ[25] לביטול הסדר הפיקדון. בעתירה נטען כי החוק גורם לפגיעה בלתי חוקתית בזכותם של מבקשי מקלט לקניין, לשוויון ולקיום בכבוד. ביוני 2017 פרסמה נציבות האו"ם לפליטים את התנגדותה ל"הסדר פיקדון". על פי עמדת הנציבות, הסדר זה עומד בניגוד להוראות אמנת הפליטים, ומשפיע השפעה שלילית על מעמדם של הפליטים המועסקים. זאת כאשר קיזוז משכרם בשיעור ניכר יוביל להשלכות מרחיקות לכת על פגיעה בזכויות יסוד של מבקשי המקלט ומשפחותיהם, כגון הזכות לרמת חיים נאותה.[26]

בהמשך לכך הוגשו עתירות נוספות לבית המשפט העליון, ובמסגרת פסקי הדין שניתנו צומצמה שוב האפשרות להחזקה במרכז השהייה. בסופו של דבר, לאחר פסיקות בית המשפט העליון ולאחר שינויי מדיניות, נסגר מתקן "חולות" בשנת 2018, ומאז אינו משמש עוד כמרכז שהייה למסתננים.

בשנת 2020, במסגרת בג"ץ 2293/17 גרסגהר נ' הכנסת[27], ביטל בית המשפט העליון את הניכוי של רכיב העובד בשיעור 20 אחוז משכרו של עובד מסתנן. בעקבות פסק הדין, החל מיום 23 באפריל 2020 אין לנכות משכרו של עובד מסתנן סכום כלשהו בגין הפיקדון, והחובה להפקיד את רכיב המעסיק בפיקדון נותרה בעינה, בשיעור של 16 אחוז משכרו של העובד.

---

24 עניין **דסטה**, לעיל ה"ש 16.

25 במסגרת בג"ץ 2293/17 **גרסגהר נ' הכנסת** (23.4.2020). (להלן: **"עניין גרסגהר"**).

26 UNHCR, Response by UNHCR to the Legal Representative on the Scheme for the 'Deposit of Funds for the Benefit of the Foreign Worker and Ensuring his Departure from Israel' (July, 2017).

27 **עניין גרסגהר**, לעיל ה"ש 25.

נכון למועד כתיבת שורות אלה, מדיניות ישראל ביחס לאוכלוסיית המסתננים ממשיכה להתבסס על שילוב בין מניעת כניסה בלתי מוסדרת, עידוד יציאה מרצון, בחינה פרטנית של בקשות מקלט ומתן הגנה זמנית במקרים שבהם קיימת מניעה מעשית או משפטית להרחקה.

12.2.3 נוהל הגשת בקשה למקלט מדיני בישראל

מדינת ישראל ממשיכה גם בשנת 2026 לנהל מדיניות מצמצמת בכל הנוגע להכרה במבקשי מקלט כפליטים. לאורך השנים הוגשו בישראל עשרות אלפי בקשות למקלט, אולם שיעור ההכרה בפליטים נותר נמוך בהשוואה למדינות מערביות רבות[28]. מרבית מבקשי המקלט אינם מקבלים מעמד של פליט מכוח אמנת הפליטים, אלא שוהים בישראל מכוח היתרי שהייה זמניים, מדיניות אי־הרחקה או החלטות פרטניות.

אף שאוכלוסיית המסתננים שנכנסה לישראל דרך גבול מצרים הצטמצמה במידה ניכרת לעומת שיאה בעשור הקודם, מערכת המקלט מוסיפה להתמודד עם מספר משמעותי של בקשות, ובשנים האחרונות השתנה הרכב מגישי הבקשות. בשנת 2025 אף נרשם שיא של 9,335 בקשות חדשות ביחס לארבע השנים 2022–2025.[29]

בעבר טופלו בקשות מקלט לישראל על ידי הנציגות המקומית של נציבות האו"ם לענייני פליטים בישראל (UNHCR). הליך זה כלל עריכת ראיונות למבקשי המקלט, ובסיומו העבירה הנציגות את הממצאים למטה נציבות הפליטים בז'נבה. עמדתה הסופית של הנציבות הועברה לרשויות בישראל, לבחינת הבקשה

---

[28] מתוך האתר של נתוני המוקד לפליטים ולמהגרים –

http://hotline.org.il/refugeesand-asylum-seekers/the-asylum-system-in-israel

[29] רשות האוכלוסין וההגירה, "נתוני זרים בישראל – מהדורה מסכמת לשנת 2025" (מאי 2026), פרק מבקשי מקלט, לוח בקשות לפי ארץ מוצא ושנת הגשה.

על ידי שר הפנים בדבר הענקת אשרה מתאימה למבקש המקלט. בשנת 2011 נכנס לתוקף נוהל לבחינת בקשות מקלט (אשר עודכן מספר פעמים מאז וממשיך להוות את המסגרת הנוהלית העיקרית גם בשנת 2026)[30].

נכון לאוגוסט 2026, פתיחת הליך בקשת מקלט נעשית באמצעות טופס מקוון. רשות האוכלוסין וההגירה מבהירה כי עצם מילוי הטופס וקבלת הודעה המאשרת את שליחתו אינם מהווים אישור כי בקשת המקלט הוגשה. לאחר עיבוד המידע ובדיקתו נשלחת לפונה הודעה בדבר מועד התייצבות בפני ממונה ביקורת הגבולות. לאחר אימות פרטיו האישיים מופנה המבקש להשלמת הליך הגשת הבקשה, הכולל ריאיון, ומונפק לו רישיון בהתאם להוראות נוהל 5.2.0012. נוכחותו האישית של המבקש ושל בני המשפחה הנלווים לבקשה היא חובה[31].

לאחר שהוגשה בקשת המקלט וטרם ניתנה בה החלטה, קובע נוהל 5.2.0012 כי המבקש יקבל, בכפוף להוראות הנוהל, רישיון לישיבת ביקור זמני מכוח סעיף 2(א)(5) לחוק הכניסה לישראל, והרישיון יוארך מעת לעת עד לקבלת החלטה בבקשה, כל עוד המבקש משתף פעולה בבחינת עניינו. יש להבחין בין רישיון זה לבין הכרה במבקש כפליט. מבקשי מקלט אשר מוכרים כפליטים מקבלים רישיון לישיבת ארעי מסוג א/5, אשר בשלב הראשון ניתן לתקופה של שנה אחת, והמשך הארכתו מוסדר בהתאם לנוהל.

---

[30] לעיל ה"ש 9.

[31] לעיל ה"ש 9.

12.2.4 מגמות עדכניות בהגשת בקשות למקלט מדיני בישראל

בקשות מקלט של אזרחי מדינות ברית המועצות לשעבר

על פי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה[32], בשנת 2025 הוגשו בישראל 9,335 בקשות מקלט חדשות – עלייה של כ־53% בהשוואה לשנת 2024, ומספר הבקשות הגבוה ביותר בארבע השנים האחרונות (2022–2025). מבין מדינות ברית המועצות לשעבר, רוסיה מוסיפה להיות אחת ממדינות המוצא הבולטות של מבקשי המקלט. עם זאת, בשנת 2025 חלה ירידה במספר בקשות המקלט שהגישו אזרחי רוסיה, אשר עמד על 443 בקשות – ירידה של כ־35% לעומת שנת 2024. במקביל, נרשמה גם ירידה משמעותית במספר בקשות המקלט שהגישו אזרחי בלארוס, אשר הסתכמו ב־60 בקשות בלבד, ירידה של כ־62% לעומת השנה שקדמה לה.

נתונים אלה מלמדים כי אף שאזרחי מדינות ברית המועצות לשעבר ממשיכים להוות חלק ממערך מבקשי המקלט בישראל, משקלן היחסי של מדינות אלה השתנה בשנים האחרונות, ובמקביל חלה עלייה ניכרת במספר בקשות המקלט המוגשות על ידי אזרחי מדינות אחרות, בעיקר עובדים זרים השוהים בישראל כדין בעת הגשת הבקשה. מבחינה זו, מוקד בקשות המקלט בישראל עבר בהדרגה ממבקשי מקלט שהגיעו דרך גבול מצרים אל אזרחים שנכנסו לישראל כדין באמצעות אשרות ביקור או עבודה ולאחר מכן הגישו בקשות למקלט.

במחצית השנייה של העשור הקודם חל שינוי משמעותי בהרכב מבקשי המקלט בישראל. בעוד שבעבר מרבית בקשות המקלט הוגשו על ידי אזרחי אריתריאה וסודאן, החל משנת 2016 נרשמה עלייה חדה במספר הבקשות שהגישו אזרחי מדינות ברית המועצות לשעבר, ובפרט אוקראינה, גאורגיה, רוסיה ומולדובה. מגמה זו הייתה קשורה, בין היתר, להסכמים לפטור מאשרות כניסה שנחתמו בין ישראל לבין מדינות אלה, אשר אפשרו כניסת תיירים ללא

---

[32] לעיל ה"ש 29.

צורך בקבלת אשרת ביקור מראש, וכן לשימוש גובר במסלול התיירות לצורך הגשת בקשות מקלט לאחר הכניסה לישראל.

נכון לאוגוסט 2026, בקשות המקלט של אזרחי מדינות ברית המועצות לשעבר ממשיכות להוות חלק ניכר מן הבקשות המוגשות בישראל, אולם הרכבן השתנה באופן ניכר בעקבות האירועים הגיאו־פוליטיים של השנים האחרונות ובראשם הפלישה הרוסית לאוקראינה בפברואר 2022.

באשר לאזרחי אוקראינה, פרוץ המלחמה הביא להגעתם של רבבות אזרחים אוקראינים לישראל, אולם מרביתם לא נכנסו למסלול הרגיל של בקשות מקלט לפי אמנת הפליטים. תחת זאת, מדינת ישראל אימצה לאורך תקופות שונות מדיניות הומניטרית שאפשרה לחלק מן האזרחים האוקראינים לשהות בישראל באופן זמני, תוך מתן הגנה מפני הרחקה, גם ללא הכרה במעמד של פליט. בהתאם לכך, מספר בקשות המקלט הפורמליות אינו משקף בהכרח את היקף שהייתם של אזרחי אוקראינה בישראל.

גם בקרב אזרחי רוסיה נרשמה עלייה במספר בקשות המקלט מאז שנת 2022, בין היתר בעקבות המלחמה באוקראינה, גיוס החובה, החמרת האכיפה כלפי מתנגדי המשטר, עיתונאים, פעילי זכויות אדם ואוכלוסיות נוספות. עם זאת, כל בקשה נבחנת באופן פרטני, בהתאם לנסיבותיו האישיות של המבקש ולהגדרת "פליט" שבאמנת הפליטים.

באשר לאזרחי גאורגיה ומולדובה, נמשכת מגמת הגשת בקשות מקלט מצד חלק מן הנכנסים לישראל באשרת ביקור, אולם שיעור ההכרה בבקשות אלה נותר נמוך ביותר. לאורך השנים קבעה רשות האוכלוסין וההגירה כי במקרים רבים מדובר בבקשות שאינן מבוססות על עילות פליטות לפי אמנת הפליטים, אלא על מניעים כלכליים או רצון להאריך את השהייה בישראל. עם זאת, גם ביחס לאזרחי מדינות אלה, כל בקשה נבחנת לגופה, בהתאם לנסיבות האישיות ולמידע העדכני בדבר מדינת המוצא.

בקשות מקלט של עובדים זרים

בשנים 2025–2026 חל שינוי ניכר בהרכב אוכלוסיית מגישי הבקשות למקלט בישראל. לצד קבוצות מבקשי המקלט שאפיינו את העשור הקודם, נרשמה עלייה חדה בבקשות שהוגשו בידי עובדים זרים אשר נכנסו לישראל כדין לצורכי עבודה. דו"ח סיכום פעילות רשות האוכלוסין לשנת 2025 מצביע על עלייה בולטת בבקשות של אזרחי סרי לנקה, הודו, תאילנד ומלאווי – מדינות המאופיינות במספר גבוה של עובדים זרים שהגיעו לישראל, בין היתר, במסגרת גיוס מוגבר של עובדים לאחר פרוץ מלחמת "חרבות ברזל".

היקף השינוי משתקף גם בנתוני בקשות המקלט לשנת 2025. בשנה זו הוגשו 2,815 בקשות בידי אזרחי סרי לנקה, 1,016 בידי אזרחי הודו, 879 בידי אזרחי אריתריאה, 714 בידי אזרחי תאילנד ו־443 בידי אזרחי רוסיה. לפי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה, רוב מבקשי המקלט מסרי לנקה, הודו ותאילנד היו עובדים זרים בעת הגשת הבקשה, ובקשותיהם של אזרחי סרי לנקה והודו יחד היוו 41% מהבקשות שנפתחו בשנת 2025.[33]

הליכים מהירים בבחינת בקשות מקלט – התפתחויות בשנת 2026

בשנת 2026 נקטה רשות האוכלוסין וההגירה צעדים להאצת הטיפול בקבוצות מסוימות של בקשות מקלט. ביום 2.7.2026 פורסמה באתר הרשות הודעה בדבר החלת הליך מהיר על בקשות מקלט של אזרחי סרי לנקה. התפתחות זו משקפת שימוש גובר בכלים מינהליים שנועדו לקצר את משך בירורן של קבוצות בקשות,

[33] רשות האוכלוסין וההגירה, "נתוני זרים בישראל – מהדורה מסכמת לשנת 2025", (מאי 2026), פרק מבקשי מקלט, לוח בקשות לפי ארץ מוצא ושנת הגשה; הפרק העוסק בבקשות מקלט ובשינוי מדינות המוצא של המבקשים.

אולם אין בה כשלעצמה כדי לגרוע מן החובה לבחון טענה פרטנית להגנה בהתאם לדין ולנוהל.[34]

12.2.5 מדיניות מדינת ישראל: סודנים ואריתראים

12.2.5.1 אריתריאה

לאחר שלושים שנות מאבק עם אתיופיה, הוכרה אריתריאה כמדינה עצמאית. מעיון בדו"חות האו"ם, עולה כי באריתריאה קיימת הפרה בוטה של זכויות אדם על ידי הממשל, לרבות: הוצאות להורג ללא משפט; הרג אזרחים המנסים לצאת מגבולות המדינה; מאסרים שרירותיים; תנאי מאסר אכזריים; כפייה להשתתף בשירות צבאי לתקופה בלתי מוגבלת, במהלכו השתמשו בעונשים אכזריים, ועוד.

בשנת 2007 הכירה נציבות האו"ם בתושבי אריתריאה שברחו ממדינתם כמי שאי־אפשר להחזירם למדינת המוצא.

מדינת ישראל אינה מרחיקה את אזרחי אריתריאה למדינתם, ולמעשה נוקטת במדיניות אי־החזרה זמנית. עד שנת 2012 משרד הפנים כלל לא אִפְשֵׁר הגשת בקשות של מבקשי מקלט אזרחי סודאן ואריתריאה. זאת נוכח מדיניות אי־ההרחקה שננקטה כלפי אזרחי סודאן ואריתריאה, בשל המצב במדינות מוצאם והקשיים המשפטיים והמעשיים הכרוכים בהרחקתם. למעשה, רק בסוף שנת 2012 התירה מדינת ישראל להגיש בקשות פרטניות של מבקשי מקלט בעלי הגנה קבוצתית.[35]

---

34 רשות האוכלוסין וההגירה, "החלת הליך מהיר על מבקשי מקלט ממדינת סרי לנקה – Application of Fast-Track Procedure for Asylum Applications of Sri Lankan Citizens" , הודעה מיום 2.7.2026.

35 אלי שני, שירה אייל, יונתן ברמן וסיגל רוזן **אין מקלט – מדיניות המקלט ביחס לאזרחי אריתריאה וסודאן** (המוקד לפליטים ומהגרים, 2014); מבקר המדינה, **דו"ח שנתי 64ג לשנת 2013 ולחשבונות שנת הכספים 2012** (2013).

בשנת 2017 הודיעה רשות האוכלוסין כי תקיים אכיפה לגבי איסור העסקה של מבקשי מקלט אשר אינם מחזיקים באשרה על פי סעיף 2(א)(5) לחוק הכניסה לישראל, ונכון ליולי 2026, מרבית אזרחי אריתריאה השוהים בישראל מחזיקים ברישיון לישיבת ביקור לפי **סעיף 2(א)(5) לחוק הכניסה לישראל, התשי"ב–1952,** אשר ניתן ומחודש מעת לעת. רישיון זה משקף את מדיניות אי ההרחקה ואינו מקנה, כשלעצמו, מעמד של תושב או הכרה כפליט.

אף שעל גבי רישיון הישיבה מופיעה ההערה שלפיה **"רישיון זה אינו מהווה רישיון עבודה",** ההלכה שנקבעה בבג"ץ[36] והמדיניות המינהלית של רשות האוכלוסין וההגירה הביאו לכך שבמשך שנים רבות לא נאכף איסור העסקתם של מחזיקי רישיון לפי סעיף 2(א)(5), ולא ננקטו הליכי אכיפה נגד מעסיקים שהעסיקו אותם. בפועל, התאפשר למבקשי המקלט האריתריאים להשתלב בשוק העבודה, בעיקר בענפי המסעדנות, המלונאות, הניקיון, הבנייה והשירותים. לצד מדיניות אי־האכיפה שנדונה בפסיקה, פרסמה רשות האוכלוסין וההגירה את נוהל מס' 10.1.0025, "נוהל הטיפול בקביעת תנאים לעניין תיחום גיאוגרפי ועיסוק ברישיונותיהם של מבקשי מקלט ומסתננים". הנוהל מסדיר קביעת תנאים ברישיונות לפי סעיף 2(א)(5) לחוק הכניסה לישראל ביחס לתחומי עיסוק ואזורים גיאוגרפיים שבהם תיאכף ההעסקה, וקובע גם מנגנון לבקשת החרגה מטעמים פרטניים.[37] הנוהל עודכן ביום 31.8.2022 והוראותיו נכנסו לתוקף ביום 26.2.2023.[38]

---

[36] בג"ץ 6312/10 **קו לעובד נ' הממשלה** (16.1.2011).

[37] רשות האוכלוסין וההגירה, נוהל מס' 10.1.0025, "נוהל הטיפול בקביעת תנאים לעניין תיחום גיאוגרפי ועיסוק ברישיונותיהם של מבקשי מקלט ומסתננים", מהדורה שנייה, עדכון 31.8.2022.

[38] רשות האוכלוסין וההגירה, הודעה לציבור מיום 9.1.2023 בדבר כניסת הוראות נוהל 10.1.0025 לתוקף ביום 26.2.2023; וכן דף השירות "בקשה להחרגה מהוראות נוהל הטיפול בקביעת תנאים לעניין תיחום גיאוגרפי ועיסוק ברישיונותיהם של מבקשי מקלט ומסתננים".

על פי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה, משנת 2022 ועד שנת 2025 הגישו 1,017 אזרחים ממדינת אריתריאה בקשות לקבלת מקלט, מתוכן 879 בקשות בשנת 2025 לבדה. עיקר בקשות המקלט מאריתריאה בשנת 2025 הוגשו בידי בני הדור השני של אזרחי אריתריאה שהסתננו לישראל לפני כ־15–20 שנה – חלקם נולדו בישראל וחלקם הגיעו לישראל עם בני משפחותיהם בעודם קטינים, והוריהם קיבלו במרוצת השנים מעמד בישראל.[39]

במקביל, ממשיכה מדינת ישראל לבחון באופן פרטני בקשות מקלט של אזרחי אריתריאה בהתאם להגדרת "פליט" שבאמנת הפליטים משנת 1951. עם זאת, שיעור ההכרה בבקשות אלה מוסיף להיות נמוך, והמדיניות הישראלית מבחינה באופן ברור בין מתן הגנה זמנית מפני הרחקה לבין הכרה במעמד של פליט, הניתנת רק לאחר בחינה פרטנית של נסיבותיו האישיות של כל מבקש.

לבסוף, יש לציין כי בעקבות סדרת פסקי דין של בית המשפט העליון[40], אשר ביטלו חלקים מרכזיים מן ההסדרים שנקבעו בחוק למניעת הסתננות וצמצמו את האפשרות להחזיק מבקשי מקלט במתקן 'חולות', החליטה הממשלה בשנת 2017 על סגירת המתקן. בהתאם לתיקוני החקיקה נסגר מתקן 'חולות' ביום 14 במרץ 2018.

---

[39] לעיל ה"ש 33.

[40] בג"ץ 7385/13 איתן – מדיניות הגירה ישראלית נ' ממשלת ישראל (22.9.2014); עניין **דסטה**, לעיל ה"ש 16; בג"ץ 4386/16 **טספהיוט מדיו נ' נציבות בתי הסוהר** (13.7.2017), בג"ץ 4602/16 **חלופום חגוס נ' שירות בתי הסוהר** (25.6.2017), ועוד.

12.3 ממסתננים לשגרירים – עמדת המחברים

מדינת ישראל משקיעה משאבים רבים בהתמודדות עם סוגיית המסתננים. החל בהקמת הגדר, דרך אכיפה על ידי מינהל אכיפה וזרים ברשות האוכלוסין וההגירה, דרך מערכת בתי המשפט ומערכת הכליאה וכלה בגירוש לארץ המוצא – אם הדבר אפשרי.

הנזק הכלכלי והתדמיתי אשר נגרם לישראל עקב כך רב. אחזקת המנגנונים אשר מטפלים באיתור המסתננים, במאסרם ובגירושם כרוכה בהוצאה כבדה. נוסף על כך, מסתננים אשר מצליחים לשהות בישראל מעמידים את החברה הישראלית בפני דילמות חברתיות ומוסריות.

החלופה המוצעת על ידי המחברים מיועדת להפוך את יציאת המסתננים אשר הגיעו לישראל כמחפשי עבודה, מהליך שכולו נטל, להליך שחלקו נכס. ההליך המוצע מיועד להשתלב בחוק הקיים ולהתנהל תוך המשך מדיניות ההרחקה מישראל. החלופה אמורה להעניק יתרונות בולטים ומשמעותיים למסתננים, למדינת ישראל, לארגוני המתנדבים ולחברות המסחריות אשר ישתתפו בה.

לב ההצעה הוא הקניית כישורים מקצועיים רלוונטיים, מתן הסמכות מקצועיות מוכרות, וידע עסקי חיוני, כל זאת על ידי ארגוני מתנדבים ועל ידי מדינת ישראל. זאת כדי לאפשר למסתננים אשר יבחרו מרצונם לחזור למדינות מוצאם עם סיכוי טוב לעתיד סביר.

הקניית הכישורים וההדרכה כאמור ייעשו על ידי ארגוני מתנדבים, ישראלים ובין־לאומיים אשר יוזמנו על ידי ממשלת ישראל לארגן את המתנדבים ואת תחומי ההדרכה. ההכשרה תתבצע באמצעות הקניית כישורים, ידע והסמכות אשר יכללו נושאים כמו נהיגה על משאיות, אוטובוסים וטרקטורים, השקיה, טכנאות בסיסית בתחומי רכב, מיזוג, חשמל, מחשבים ועוד. נוסף על כך אפשר יהיה להציע הכשרה מקצועית המבוססת על השכלה קודמת, ככל שהיא קיימת, כמו טכנאות רפואית וכדומה, כאשר ישראל תעניק להם, לאחר בחינה מתאימה, רישיון או הסמכה בעלי תוקף בין־לאומי.

נוסף על הסתייעות בארגוני מתנדבים וברשויות ההסמכה והרישוי של מדינת ישראל למתן הסמכות לאחר בחינה מתאימה, תוכל ישראל להשתמש בתשתיות נוספות קיימות, כמו רשת "מט"י – מרכזי טיפוח יזמות", כדי להעביר למסתננים קורסים לניהול עסק קטן אשר יכללו ידע בתחומי הכנת תוכנית עסקית, שיווק, מימון, הנהלת חשבונות וכדומה. מכללות שירצו בכך יוכלו לסייע בהכנת תוכנית עסקית למיזמים גדולים יותר וכדומה. מטעם מדינת ישראל, המיזם יכול להיות מופעל ומנוהל על ידי מינהל אכיפה וזרים, כאשר תפקידה של ממשלת ישראל יהיה לתאם את הפעילות בין הגורמים השונים. עלות הקורסים והציוד הנדרש אמורים להיות ממומנים בעיקר על ידי ארגוני הסיוע, יצרני ציוד, האו"ם ובמיעוטם על ידי ממשלת ישראל.

כחלק מהתוכנית תעניק ישראל למסתנן הזר אשרת שהייה ועבודה לתקופה מוגדרת, להצעתנו של כחצי שנה עד שנה. מסתנן אשר יחליט להצטרף לתוכנית יתחייב לצאת מישראל בתום התקופה שתקבע אשר בה הוא יקבל, את ההכשרה המקצועית חינם על פי השכלתו ועל פי ניסיונו. נוסף על כך ובו־זמנית עם ההכשרה המקצועית יהיה המסתנן רשאי לעבוד, כולל בתחום המקצועי. במסגרת המנגנון המוצע יהיה עליו להפקיד חלק משכרו בחשבון פיקדון אישי, והכסף יועבר אליו רק לאחר צאתו מישראל.

בישראל פעילים ארגונים ועמותות פרטיות המסייעות למדינות העולם השלישי. אפשר יהיה לנסות לתעל את האנרגיות, המשאבים והיכולות לגיבוש מערכת תמיכה בארץ, ולהמשיך את ההדרכה והגיבוי לאחר שישובו לארץ מוצאם. אפשר להשתמש באינטרנט כדי להמשיך את התמיכה הטכנית ואת הליווי המקצועי והעסקי.

אפשר גם להרחיב את נושא המימון והסיוע למשל על ידי הענקת מיקרו־אשראי או "ערכה" של כלי עבודה וחלקים לכל בוגר של ההכשרה המקצועית בישראל. "ערכות" אלו יינתנו במתנה על ידי חברות בין־לאומיות מובילות בתחום המקצועי כמו LG או Carrier וישמשו את המקבל להקמת עסק קטן שמעניק שירותים בתחום שבו רכש השכלה. האינטרס של החברות הפרטיות לסייע לשתף פעולה יהיה כפול – עסקי ותדמיתי בהיקף גלובלי, ובהוצאה שולית.

יישום מדיניות זו צפוי להניב לישראל כמה יתרונות משמעותיים. להלן נפרט את היתרונות המשמעותיים יותר:

- היתרון **הראשון** הוא כי מבחינה מוסרית יהיה לגירוש מישראל, בתום תקופת ההכשרה תוקף וחוזק מוסרי רב יותר;
- היתרון **השני** הוא כי העלות המושקעת בעזיבתו של מסתנן אחד תהיה קטנה הרבה יותר מן העלות הנוכחית אשר כוללת תשלום למדינה שלישית ומענק למסתנן עצמו, והוצאות כבדות של תפיסה, מעצר, משפט ומאסר;
- היתרון **השלישי** הוא כי המסתנן אכן יקבל סיוע לחיים חדשים וטובים ויש סיכוי כי יהפוך שגריר של רצון טוב ואולי גם בסיס לעסקים עם ישראל;
- היתרון **הרביעי** הוא כי מסתננים יוכלו לעזוב גם לארצות אחרות על פי בחירתם האישית אם התנאים יאפשרו זאת. ההכשרה המקצועית יכולה לסייע להם לקבל אשרות עבודה באותן מדינות ולהקל על קליטתם שם.

הוספת הרכיב של הדרכה וההסמכות נכון יותר מבחינה כלכלית, צודק יותר מבחינה הומנית, ויסייע לישראל להיראות טוב בהרבה, וכמי שתורמת לפתרונות לבעיה כלל־עולמית של פליטים ושל שוהים בלתי חוקיים. זהו רכיב משלים במדיניות ואפשר ליישמו נוסף על מדיניות הקיימת.

סיבה מרכזית נוספת אשר מונעת מן המסתננים לחפש את עתידם במדינה אשר אינה מדינת המוצא שלהם היא שילוב של: היעדר מסמכי זיהוי כמו דרכון, והעובדה שהם שוהים בישראל ללא סטטוס חוקי. תנאים אלו מהווים את הבסיס לקבלת אשרת עבודה במדינות רבות. אפשר לסייע למסתננים ששוהים בישראל להשיג הזדמנות לחיים טובים יותר משהיו להם במדינות מוצאם. זאת על ידי הנפקת מסמכי זיהוי זמניים מוכרים כמו "דרכון לבן" או "תעודת מסע" מטעם האו"ם. מסמכים תקפים אלה יעניקו לשהייתם בישראל סטטוס חוקי, ויאפשרו להם לבדוק את האפשרות של מעבר למדינה שלישית.

מסמכי זיהוי וסטטוס חוקי יאפשרו גם שימוש בחברות כוח אדם פרטיות כדי למצוא מדינות שלישיות אשר יסכימו לקבלם ושאליהן יביעו המסתננים רצון לעבור, זאת כאמור כאשר יש להם כישורים מקצועיים.

רשימת מקורות

חוקי־יסוד

— חוק־יסוד: כבוד האדם וחירותו.

חקיקה ראשית

— חוק הכניסה לישראל, התשי"ב–1952, סעיף 2(א)(5).

— חוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט), התשי"ד–1954, 30א.

— חוק למניעת הסתננות ולהבטחת יציאתם של מסתננים מישראל (תיקוני חקיקה והוראות שעה), התשע"ה–2014.

— חוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט) (תיקון מס' 3 והוראת שעה), התשע"ב – 2012.

אמנות

— אמנה בדבר מעמדם של פליטים, כ"א 3, 5 ("אמנת הפליטים"), סעיפים 1, 33.

— אמנת הפליטים והפרוטוקול בדבר מעמדם של פליטים, כ"א 23, 960.

פסקי דין של בית המשפט העליון

— בג"ץ 7385/13 **איתן – מדיניות הגירה ישראלית נ' ממשלת ישראל** (22.9.2014).

— בג"ץ 8665/14 **טשומה נגה דסטה נ' הכנסת** (11.8.2015).

— בג"ץ 7302/07 **מוקד סיוע לעובדים זרים נ' שר הביטחון** (7.7.2011).

— בג"ץ 7146/12 **נג'ט סרג' אדם נ' הכנסת** (16.9.2013).

— עע"ם 8908/11 **נסנט ארגיי אספו נ' משרד הפנים** (17.7.2017).

— עע"ם 1440/13 **צ'ימה נ' מדינת ישראל – משרד הפנים** (7.8.2013).

— בג"ץ 5190/94 **קאדם אל טאיי נ' שר הפנים**, פ"ד מט(3) 843 (1995).

— בג"ץ 6312/10 **קו לעובד נ' הממשלה** (16.1.2011).

— בג"ץ 4386/16 **טספהיוט מדיו נ' נציבות בתי הסוהר** (13.7.2017).

בג"ץ 4602/16 **חלופום חגוס נ' שירות בתי הסוהר** (25.6.2017), ועוד.

— בג"ץ 2293/17 **גרסגהר נ' הכנסת** (23.4.2020).

החלטות של בית הדין לעררים לפי חוק הכניסה לישראל

— ערר (כניסה לישראל, י־ם) 1010/14 **מסגנה נ' משרד הפנים – רשות האוכלוסין וההגירה** (4.9.2016).

מאמרים

— אילן ליאור "בג"ץ פסל את התיקון לחוק המסתננים וקבע כי אינו חוקתי", **הארץ** 16.9.2013.

נהלים

— נוהל רשות האוכלוסין וההגירה מס' 5.2.0012 "נוהל הטיפול במבקשי מקלט מדיני בישראל" (15.10.2024).

— נוהל רשות האוכלוסין וההגירה מס' 10.1.0025 – "נוהל הטיפול בקביעת תנאים לעניין תיחום גיאוגרפי ועיסוק ברישיונותיהם של מבקשי מקלט ומסתננים".

החלטות הממשלה

— החלטה 1506 של הממשלה ה־32 "הקמת מכשול בגבול המערבי של ישראל – המשך דיון" (14.3.2010).

— החלטה 3336 "הקמת מתקן משמורת לשהייתם של המסתננים ובלימת ההסתננות הבלתי־חוקית לישראל" (11.12.2011).

שונות

— UNHCR, Response by UNHCR to the Legal Representative on the Scheme for the 'Deposit of Funds for the Benefit of the Foreign Worker and Ensuring his Departure from Israel' (July, 2017).

— אלי שני, שירה אייל, יונתן ברמן וסיגל רוזן **אין מקלט – מדיניות המקלט ביחס לאזרחי אריתריאה וסודאן** (המוקד לפליטים ומהגרים, 2014).

- גלעד נתן התמודדות המדינה עם מסתננים ומבקשי מקלט הנכנסים לישראל מגבול מצרים והטיפול בהם (הכנסת, מרכז מידע ומחקר, 2011).
- מבקר המדינה, **דו"ח שנתי 64ג לשנת 2013 ולחשבונות שנת הכספים 2012** (2013).
- פרוטוקול ישיבה מס' 336 של הכנסת ה־2 (16.12.1953).
- רשות האוכלוסין וההגירה "נתוני זרים בישראל – מהדורה מסכמת 2025" (מאי 2026).
- רשות האוכלוסין וההגירה "נתוני זרים בישראל – רבעון ראשון – שנת 2017" (מהדורה 1/2017, אפריל 2017).
- רשות האוכלוסין וההגירה, הודעה לציבור מיום 9.1.2023 בדבר כניסת הוראות נוהל 10.1.0025 לתוקף ביום 26.2.2023; וכן דף השירות "בקשה להחרגה מהוראות נוהל הטיפול בקביעת תנאים לעניין תיחום גיאוגרפי ועיסוק ברישיונותיהם של מבקשי מקלט ומסתננים".
- רשות האוכלוסין וההגירה, "החלת הליך מהיר על מבקשי מקלט ממדינת סרי לנקה Application of Fast-Track Procedure for Asylum – Citizens Applications of Sri Lankan" , הודעה מיום 2.7.2026.

אתרי אינטרנט

- אתר של נתוני המוקד לפליטים ולמהגרים:

http://hotline.org.il/refugeesand-asylum-seekers/the-asylum-system-in-israel.

דו"ח Global Trends 2025:

https://www.unhcr.org/global-trends